

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 106. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr06val-shoot-idm139779801139568/facsimile.pdf> (tilgået 18. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

nu) passe *Qvæget* (hvorefter nu må stryges i næste linie); 45 *jo ikke . . . slet ikke > ikke . . . ikke*, kun **A**, 75 *Hver engang (> Gang) der kom en Prinds*, 162 *Skulle vi ikke flyve med > vi flyve*, II 35 *Ja det er en stor Fornøielse > er nok*, hvad der altid hjælper lidt, når man ikke kan nedskrive den ironiske diktion, 63 *saa vidste de ikke at sige > intet*, 92 *jeg gaar nu saadan altid og tænker mit > altid saadan*, 305 *lige ind (> ind) i Ansigtet*, III 31 *det var lidt flyttet tilside > flyttet lidt*, 36 *naar saa endelig han kom > naar han saa endelig kom*, 42 *at det skulde saadan staae > staae saadan*, 49 *ikke endnu kommet > endnu ikke kommet*, jf. V 185.

Andre småændringer vedr. adverbier

Med spredt exemplifikation og kommentar, i øvrigt blot som materiale, indsættes en del henvisninger til steder, hvor adverbier tilføjes, fjernes, bytter plads etc. uden særlig værd.

Exx.: I 25₂₁, 31₃, 32₁₃, 34₂₁, 49_{18 20 22} rokering med visse adv., må være ægte, 60₃₂, 83₁₇, II 16₇, 17₁₆, 31₂₁, 32₂₈, 33₁₄, 45₃₁, 51₃, 55₁₈, 68₁ se app., 70₄, 98₇, 125₁₁, *det blev mere > mere blev det*, i 62₇, 195₃₈, 207₃, 241₁ *da* og *saa* ombyttet i en lang konstruktion, 298₂₁, 321₃, III 23₂₈, 28₂, 30₁₄, 39₂₇; *Isolds glemte jo ogsaa heller ikke > ogsaa Isold glemte . . . D*, men trods *heller* forbliver det jo en germanisme, 46₁₁, 46₁₀, 52₇, 70₁₇, 72₂₅, 75₁₄ for at undgå misforståelser, 92₁₁, 99₁₀, 107₂₃, 129₁₆, 140₁ *kejtet* og ikke ordentlig oprettet syntax, 142₃, 164₂₄, IV 53₃, 144₁₁, 187₃, 203₂₁, 229₁₀, 248₂₁, V 76₃₃ *Toner saa bløde og stærke > dertil stærke* (typisk **D** – det skal understreges, at det er rigtigt, ikke bare en lapsus, at toner kan være både bløde og stærke), 150₁₇, 158₁₁, 185₁₆.

Præpositioner

Omend idiomatisk præpositionsbrug i dansk som i andre sprog er meget vanskelig, findes der dog variantpar, som det er svært at tilskrive nogen semantisk, kronologisk, dialektal eller sociolektal nuance, og hvis evt. væksten i et variantapparat det ikke kan være umagen værd at diskutere – ydermere af den grund at disse småord er særdeles udsatte for uvilgede ændringer, når sætteren fremstiller sin tekst. Uden tanke på fuldstændighed er der dog udskrevet c. 75 præpositionsændringer fra apparet, og en kort redegørelse for dem følger.

Dobbeltformer foreligger i (i)gjennem og (i)mellem; kortformerne kan ikke fungere som postposition, sammensætningsled eller adverbium, men er hovedord i DO, hvorimod MO har *gjennem* og *igjennem*, men kun *imellem*. Da *gennem* har overvægt i nutidssprog, og da MO ikke tager særlige forbehold imod det, er det måske at vente, at der oftere rettes til denne form, skent *igjennem* egentlig var hvad man kunne forestille sig favoriseret i D; det sker da også fx. I 79₄, II 85₂₄, 88₂₀ (*gjennem m*), 126₂₀ (se app.), 126₂₀ og endda 162₂ *væde igjennem [den]*. III 15 retter C men ikke D til *igjennem*. II 46₁₀ og 185₁₃ rettes *mellem* > *imellem* D, modsatte eksempler mangler. Varianter i ordparret (i)mod er noteret III 41₂₈, 85₀ (foran mig), og (i)blisvalt figureerer ikke.

Tids- og stedbestemmelser kan undertiden benyttes med og uden præposition. AJ 203ff viser, at Billie & Bøgh også her har moderniseret brevene med præpositioner i []. Der henvises til apparatet vedr. konkurrerende former som II 283 *flyttet nærmere (til)*, *Vinduet*, II 296 *ringe (paa) store Bededag*, IV 78 *paa den anden Side (af) Græften*, IV 129 (*paa*) *hinn Side () Sneehavet*, jf. III 156 *hin Side det natvorte, tatte Forhæng*, hvor O og D er enige om *hinsides*, og IV 205 *hinsides Fjorden* > *paa hin Side Fjorden* C; se DO VIII 155 *hinside*, 156 *hinsides*, XVIII 1211 *Side*. Jf. II 319 *Aar og Dag A* > *i Aar og Dag O*.

Bortfald: Retningsadverbier ved præposition er en så naturlig ting, at et par bortfald snarere skal vurderes som sjuskeri end som et forsøg på en lidt mere formel stil, jf. ovenfor s. 105f: I 90 *løb (ud) i Hævet*, III 141 *flyver (forbi O) gennem Skoven*, III 187 (*op*) *til Nørre Vosborg* (jf. hertil adv. *hervæde* II 320 om sydligere geografisk placering). Andre bortfald: I 35 *prygte (paa) ham* (modernisering), I 96, I 180 *kyskede (paa O) den* (do.), II 34, III 160, II 260 *gave (til O) . . . England*, men IV 38 *frygte Ulven O* > *frygte for Ulven A*.

Tilføjelser: I 122₂₀ og V 170₁₄ ler normalisering, I 23₁₄, 126₆, II 153₁₀ er tilføjelser af de netop nævnte retningsadverbier, deriblandt *dybt (ned) i Træet* på allerførste side, hvor *ned* har kunnet undværes indtil D.

Modernisering af præpositioner finder sted på alle tidspunkter (AJ 206 ff), mens det modsatte næppe er tilfældet. Udover tallose betemmelige rettelser af > ad gælder det vendinger som: I 27 *midt paa/om Natten*, 62 *klapspæle med/i de smaa Hænder*, 122 *færdig/nær ved at træde* (jf. I 162, AJ 208, DO VI 340 især vulg. eller dial.), 183 *sige noget godt med/om den*, II 151 *taget ude af/ fra en Pyt Vand*, 299 *Lyd fra/ af Fugle*, 304 *holde Maade paa/ med Rigdommen*, III 46 *passende for/til Landets Climat*, 58 *en Grønde med/ for Alt* (DO VII 229 har *af* og *for* men ikke *med*), 69 *glad i/over* (DO VI 10:2 i er bogsprog, l. br.), 141 *Baad lagde an/til* (MO kun *an* om at sigte, DO XIII 365), IV 112 *tilfredsstillede med/ved at*, V 14 i *Krig med/ mod*; derimod synes II 93 *ørstet fra Oldemoder* > *efter D* at være vilkårligt, se DO I 872₂₃ og 873₂₈ med exx. på *af*.

Ændringer uden betydning skal ikke opregnes i større tal. Man se fx. I 35²⁷, 57²³, 155¹², II 86¹³, 252³³, IV 157¹², 207⁴, 230¹¹. En notorisk fejls »indsigt« og forbedring på fri hånd ses I 119 *Da kom . . . Drengene ud af Hansens* > i A²-C > *fre* D.

Konjunktioner

og tilsat mellem ord

De tre sideordnende konjunktioner *og*, *men*, *eller* symboliseres af Aage Hansen med tegnene + ÷ 0 i forhold til det første af de to led de sammenknytter (MD III 328); hans rige eksempelstof bringer gode eventyrcitater især s. 326 vedr. *men*. I variantapparatet træffes *eller* aldrig og *men* sjældent: II 54 *men* > *mens* (antagelig ægte), III 36 *men* > og *dog* (måske fordi der er to andre *men* i den lange, semikolon-overlæsedede passage), III 156 *dog* > *men*, IV 183 *og* > *men* (ingen forbedring, og trækker *men* > *dog* med sig i linie 16). Derimod tilsættes eller udelades *og* ikke så sjældent. Mellem ord er der vist kun tale om udeladelse eet sted (V 127³⁰ O > A); iøvrigt drejer det sig om tilsætning med henblik på skolereglen om at *og* sættes mellem de sidste to af tre eller flere sideordnede led – en regel der ikke altid passer til eventyrdiktionen, og som med rette kritiseres MD III 325; jf. AJ 210-20 om konjunktioner. Da rettelsen er enkel, men kun kan bedømmes i sin sammenhæng, henvises her blot til noterede steder: I 66, 147, 148, 180³⁰, 180²⁹, 181³ (disse tre steder rettes O > A i den tidlige *Rosen-Alfven*), III 128, IV 20 (O > A), 24 (lgl., i forb. m. anden regulering lin. 9-10), 84, V 58, 210; desuden II 121 efter semikolon: *og den skønneste Dame tog en af Roserne, lagde den ind sit Bryst > den skønneste . . . Roserne og lagde . . . B*, samt det ejendommelige sted III 183¹⁴. Endnu en gang skal der mindes om, at ændringerne kan tilhøre sidegrene i overleveringen.

To gange har en vidtspændt sideordning manet til modforholdsregler af anden art, nemlig etableringen af et extra subjekt og altså en sætning, se sammenhængen og apparatet III 31³⁰ og 177; ligeledes, ganske enkelt III 158³³ A > O. I samme eventyr bliver to sætninger til een, emfatisk og uden *og*, III 153 *de handle, som de lyste, de høre ikke en Moders Bønner* A > *lyste, høre* O.